

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קע"ו

רב פפא פסק להלכה שמלוה על פה גובה מן היורשים ואינו גובה מן הלקוחות. והטעם שגובה מן היורשין הוא כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, וכלומר שלא ימנעו המלווים להלוות ללווים כי יחששו שהם ימותו ואז המלווה יפסיד את החוב כי לא יוכל לגבות מהיורשים. והטעם שאינו גובה מלקוחות כי כיון שאין קול להלוואה בעל פה, הלקוחות לא יכולים לדעת על ההלוואה, ולכן לא מפסידיים אותם בכך שהמלווה יטול את הקרקע.

במשנה התבאר שאם המלווה הוציא על אחד כתב ידו שהוא חייב לו, בלא עדים גובה רק מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים. ומביאה הגמרא ששאל רבה בר נתן את ר' יוחנן האם גם אדם שהוחזק כתב ידו בבית דין גובים ממנו רק מבני חורין או שבאופן כזה יגבה הבעל חוב אפילו מנכסים משועבדים, והשיב לו ר' יוחנן שאף על פי שהוחזק כתב ידו בבית דין אינו גובה אלא מנכסים בני חורין.

הקשה רמי בר חמא על ר' יוחנן שהרי שנינו בבביתא ששלשה גיטין פסולים, אבל אם אשה התגרשה מהם ונישאת הולד כשר, ואינו ממזר, ואלו הן, אם הגט כתוב בכתב ידו של הבעל ואין עליו עדים, או שיש עליו עדים אבל אין בו זמן מתי נכתב, או שיש בו זמן אבל בו אלא עד אחד. ששלושת אלו הם גיטין פסולים אך אם נישאת הולד כשר.

ודעת רבי אלעזר שגט שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר לכתחילה, ובשטרות חוב גובה בו מנכסים משועבדים.

והקשה רמי בר חמא שרואים מהבביתא שלדעת ר' אלעזר שטר חוב הכתוב בכתב ידו, שיש עדים שראו את מסירת השטר גובה אפילו מנכסים משועבדים.

ועונה הגמרא שבאמת שטר שנכתב על מנת למוסרו בפני עדים במקום שיחתמו בו בפנים, יש בו כח לשעבד אפילו נכסים משועבדים, אבל בכתב ידו בעלמא שלא נעשה באופן של שטר, אלא רק הודאה על החוב אינו גובה מנכסים משועבדים.

במשנה התבאר שערב הכתוב בשטר אחרי חתימת העדים לדעת ר' ישמעאל גובה מנכסים בני חורין, אך לדעת בן ננס אינו גובה כלל. ואמר רב שאם הערב כתוב בשטר קודם חתימות העדים, המלווה יכול לגבות אפילו מנכסים משועבדים של הערב, אבל אם כתוב לאחר חיתום שטרות, המלווה יכול לגבות רק מנכסים בני חורין של הערב.

ופעמים אחרות אמר רב שאפילו אם הערב כתוב בשטר קודם חתימות העדים, המלווה יכול לגבות רק מנכסים בני חורין של הערב. ומבארת הגמרא שלא קשה סתירה בדברי רב, כי מה שאמר רב שיכול לגבות מנכסים משועבדים של הערב זה אם כתוב בשטר 'ופלוני ערב', שהאות ו' באה להוסיף על כל הכתוב קודם בשטר, ועדות העדים שאחרי כן הולכת על כל השטר, כולל הערבות, אבל אם כתוב בשטר 'פלוני ערב' זה עניין חדש שאינו המשך לעניין הקודם, ואם כך יתכן שחתימות העדים הם רק על השטר ולא על הערבות, ולכן יכול המלווה לגבות רק מנכסים בני חורין של הערב.

(ומה שבכלל יכול לגבות מהערב זה כי כתוב בכתב ידו של הערב כמבואר ברשב"ם במשנה, וברבינו גרשום פירש שיתכן והעדות של העדים היא רק על הערבות והשטר הוא מלווה על פה ולכן גובה רק מבני חורין).

ומביאה הגמרא שדעת ר' יוחנן שהמלווה יכול לגבות מהערב רק מנכסים בני חורין, ובתחילה הייתה סבורה הגמרא שכוונת ר' יוחנן שאפילו אם כתוב בשטר 'ופלוני ערב' אין המלווה יכול לגבות מהערב מנכסים משועבדים אלא רק מנכסים בני חורין.

והקשה רבא שהרי שנינו בבביתא שעדים החתומים על שאילת שלום בגט הגט פסול, כי חוששים שמא הם חתמו רק על שאילת השלום, ולא על כל הגט. וביאר רבי אבהו בשם רבי יוחנן את הבביתא שאם

כתוב בגט 'שאיילו בשלום פלוני' ולאחר מכן חתימות העדים, הגט פסול, כי חוששים שעל השאילת שלום הם חתמו, אבל אם כתוב בגט 'ושאיילו בשלום פלוני' הגט כשר, כי הו' מוסיף על העניין הראשון ונמצא שחתמו על כל הכתוב בגט.

ועונה הגמרא שאכן אף צריך לומר שאף דעת ר' יוחנן כדעת רב, שאם כתוב בשטר 'פלוני ערב' גובה רק מנכסים בני חורין, אך אם כתוב 'ופלוני ערב' שזה המשך לשטר, המלווה גובה מהערב אפילו מנכסים משועבדים.

במשנה הובא מעשה שבא אחד לפני ר' ישמעאל עם שטר שהערב היה כתוב בו לאחר חתימת העדים, ואמר ר' ישמעאל שהמלווה יכול לגבות מהערב מנכסים בני חורין, אבל אמר השואל לרבי ישמעאל שבן ננס היה אומר שבאופן שהערב כתוב אחרי חתימות העדים בשטר המלווה אינו יכול לגבות כלל מהערב.

ושאל ר' ישמעאל מדוע, והשיב לו שהרי זה כמו אחד שראה את המלווה חונק את הלווה בשוק שישלם לו חובו, ואמר למלווה הנח לו ואני אתן לך, שהדין שהוא פטור מלשלם למלווה, כי המלווה לא הלווה ללווה על סמך אותו האדם, אלא רק לאחר שראהו חונקו אמר לו שישלם.

ולכן גם באופן שהערב כתב על השטר אחרי חתימות העדים שהוא ערב הוא פטור, כי המלווה לא הלווה ללווה על סמך הערב, אלא רק אחרי שנחתם השטר קיבל על עצמו הערב את הערבות.

ואמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן שאף שקילס רבי ישמעאל את בן ננס ואמר שהרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש את בן ננס, הלכה כר' ישמעאל ולא כבן ננס.

ומסתפקת הגמרא מה הדין לדעת ר' ישמעאל במקרה של חנוק, וכלומר באופן שראה אדם את המלווה חונק את הלווה, ואמר לו הנח לו ואני אשלם לך, האם הוא חולק על בן ננס אף בזה וסובר שהערב כן משתעבד וחייב לשלם למלווה, או שבזה הוא מסכים עם בן ננס שהוא פטור.

ומביאה הגמרא שאמר ר' יעקב בשם רבי יוחנן שרבי ישמעאל חולק אף בחנוק, ושואלת הגמרא האם הלכה כר' ישמעאל אף בחנוק, ומביאה שכאשר עלה רבין מארץ ישראל אמר בשם רבי יוחנן שחלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק, והלכה כמותו אף בחנוק.

ואמר רב יהודה בשם שמואל שערב במקרה של חנוק משתעבד רק עם עשו קניין וקיבל על עצמו את הערבות. ומדייקת הגמרא שמשמע מדבריו שבכל ערב בעלמא אין צריך קניין.

עמוד ב'

אומנם אומרת הגמרא שרב נחמן חולק וסובר שרק ערב בבית דין אין צריך קניין, כי הוא מקבל על עצמו את הערבות בכך שנהנה ממה בית דין סומכים עליו, אבל ערב בעלמא צריך קניין.

ולהלכה פוסקת הגמרא שערב משעת מתן מעות ללווה על ידי המלווה אינו צריך קניין, אבל אם הוא נהיה ערב לאחר מתן המעות צריך קניין.

אמנם ערב בבית דין אין צריך קניין, כי הוא מקבל על עצמו את הערבות בכך שנהנה ממה בית דין סומכים עליו.

הדרן עלך מסכת בבא בתרא

